



Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

पंचमहाभूत परब्रह्मशी उपन्या ब्रह्म लटका करे ब्रह्म पासे

Dr. Jay Oza

Assistant Professor

Children's Research University



Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

पंचमहाभूत परब्रह्मथी उपन्या

अणु अणुमां रखा तेने वणगी

झूल ने झूल ते तो वृक्षना जणवा

थड थकी डाणभी न होय अणगी

चित्त चैतन्य विलास तद्रूप छे

ब्रह्म लटका करे ब्रह्म पासे...

नरसिंह महेतानी रचना आजु टकोरा दई रही हती. आ पंक्तिओनो सूक्ष्म अर्थ समजता ध्यानमां आवे के उपनिषदोना पांच महावाक्योनों गूढार्थ समज्या पछी ज आवुं उत्तम तत्वलक्षी लजन-प्रभातियुं नरसिंह महेता द्वारा लभाई शक्युं हशे. आपणे बधा जागता सूतेलां ओघणशीओ माटे कवियो अने संतो तो आवा केटलाय पदो अने कविताओ द्वारा पोतानुं कर्म सुपेरे पार पाडी रखा छे. पण आपणने ज प्रकृति साथे लय पामीने आ लव सुधारवानी दानत ज लागती नथी.

संवादिता अने विसंवादिता लय अने प्रलय आ तो युग्म छे. प्रकृतिनो उल्लेख जो मनुष्यमां आवी जाय तो जिवन सुमधुर बनी जाय. कोयल टहुके त्यारे प्रकृतिनो जे लय प्रगटे छे ते अदभुत होय छे. पक्षीओ तेमना माणामांथी रोज सवारे ओठवा माटे अने बहार जवा माटे कोई अलार्म सेट करता नथी. उलटानुं बने छे अेवुं के रोज सवारना योक्कस समये तेमनो कलरव शरु थाय अने जगतने ओठवानी चेतना आपे छे. सूर्यना उदय साथे पक्षीओनो लय छे तेना कारणे ज आ घटना बने छे.



Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

આજે મળસ્કે ઊઠીને પ્રકૃતિનું રમ્ય દૃશ્ય જોયું અને પ્રકૃતિ સાથે પશુ-પંખીઓનો જે લય છે તે નિહાળીને લાગ્યું કે આપણા દુઃખનું કારણ જ એ છે કે આપણી પાસે લય નથી. પ્રકૃતિના સંગીતના આસ્વાદને માણ્યા વગર “નાટ નાટુ...” ને માણી શકાય નહીં. સંધ્યા અને ઉષા ટાણે મેઘલસરકા મારતા નિસર્ગના ચિત્રોને માણ્યા વગર પિકાસોના ચિત્રોને ક્યાંથી માણી શકાય સૌંદર્યને અને સર્જનને પામવું હોય તો નિસર્ગને પામવો આવશ્યક છે. એના લયમાં ઓગળવું આવશ્યક છે.

જીવનમાં દરેક કાર્ય લય સાથે તાદાત્મ્ય યોજીને કરવામાં આવે તો પરમચેતનનો ઉદ્ભવ થાય જ. આજે માણસ પાસે શું નથી!! બધી જ ભૌગોલિક સંપદાઓ હોવા છતાં કશું ખૂટતું હોવાનો ભય કોરી ખાય છે. આકાશમાં પરોઢિયે પક્ષીઓ જે રીતે તાલબદ્ધ અને લયબદ્ધ રીતે ફૂચકદમ કરતાં કરતાં જતા હોય છે એ જોઈને જો તેમને અનુસરીએ કે અનુભવીએ તો જીવનનો પાઠ સમજાય. સવાર પડે ને હૃદય આનંદ અને ઉત્સાહથી છલકાઈ જાય. ઘરના બગીચામાં ખીલતા ગુલાબને કે જાસુદને જોઈને મન પ્રકુલ્લિત થાય તો સમજવું કે આપણે લય પામી રહ્યા છીએ.

માણસ જ્યારે ક્યાંક ઠલવાઈ જાય ત્યારે તેનું મનુષ્યત્વ પૂર્ણત્વ અને પામે છે. કોઈપણ કાર્ય કરીએ ત્યારે પૂર્ણ મનયોગથી કરીએ તો પ્રલય થતા અટકે છે. આપણે ખરા દિલથી કોઈની નિંદા તો કરી જાણીએ છીએ પરંતુ સાચા હૃદયથી કોઈના વખાણ કરી શકતા નથી. અને આમ કરવામાં જ આપણે જે છીએ તેને જ પામવાનું ચૂકી જઈએ છીએ.

કોઈની સાથે ટેલિપથી થઈ છે તેવું કહીએ તે લય છે. બે વ્યક્તિ વચ્ચેનો લય જ આપણને મનુષ્ય માનવ બનાવે છે. બે હૃદય એકબીજા સાથે સંપૂર્ણ ઠલવાઈ જાય ત્યારે ટેલિપથી જન્મે છે. લય પ્રગટે છે. આ સૃષ્ટિનો લય જોઈએ ત્યારે આશ્ચર્ય થાય કે આ તાલમેલ અને આ સાયુજ્યને કારણે જ તો આપણે તો ટકી રહ્યા છીએ! આ બધા સાથે લય પામતા પહેલાં આપણે આ શરીર સાથે લયબદ્ધતા કેળવવી આવશ્યક છે. શરીરની લયબદ્ધતાને બાયોરીધમ કહે છે.



Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

માણસ પોતે તો લયને પામતો નથી પરંતુ પ્રકૃતિના લય પણ ખોરવી નાખે છે

વ્યક્તિ તરીકે લયરૂપ બનવું તે સિદ્ધિ છે. અને આ માટે જંગલમાં જવું જરૂરી નથી. આનંદ આપણી અંદર રહેલો છે. જો તે અંદરથી પ્રાપ્ત ન થાય તો બીજે હવાતિયાં મારવા વ્યર્થ છે. આજના કલિયુગમાં મનુષ્યનો મનુષ્ય માટેનો લય આશીર્વાદરૂપ બની રહેવાનો છે. મનુષ્ય - સંબંધો લય તોડી પણ શકે છે અને જોડી પણ શકે છે. જ્યાં પ્રચુર પ્રેમ હોય ત્યાં લય જળવાય છે જ્યાં ગણતરી હોય ત્યાં પ્રલય આવે છે. આપણે સંબંધો સાચવવા પડે કે વેઠી લેવા પડે કે પછી ભોગવી લેવા પડતા હોય તો ત્યાં પ્રલય જ આવવાની શક્યતા છે. અને આથી જ આવા વસૂકી ગયેલાં સંબંધોમાં અંતર જાળવતા શીખવું આવશ્યક છે. જો આપણે પરમાનંદ પામવા માગતા હોઈએ તો મર્યાદિત સંબંધો પ્રેમથી છલકાતા રાખીને તેનાથી સંતોષ માનવો જોઈએ. બીજા ખપપુરતા કે પછી સ્વાર્થી સંબંધોને પીછાણીને તેની પાછળના વેડફાતા સમય અને શક્તિને અટકાવવી જોઈએ. જ્યાં લય આવવાનો જ ન હોય ત્યાં તાનપૂરાના તારને તોડીને પણ એકતાર થઈ શકાતું નથી.

જ્યાં આવશ્યકતા ન હોય એવા પથ્થર ઉપર પાણી જેવા સંબંધોને પરાણે પરાણે જાળવતા રહીને આપણા મનની અને હૃદયની લયબદ્ધતા જોખમાવી દેવાની કોઈ જરૂર નથી. જીવનમાં જે કંઈ પણ બને છે તે આપણા હાથમાં નથી. જેટલું શક્ય હતું તેટલું પરિણામ મળે છે તે ખેલદીલીથી સ્વીકારી લેવું જોઈએ. જ્યારે આપણે આવે છે અથવા તો આગ લાગે ત્યારે તેને શમાવવા માટે એડી-ચોટીનું જોર લગાવી દીધા પછી જે બને તે સ્વીકારીને સહજ થઈ જવું જોઈએ. એમાં જ લયબદ્ધતા છે. કોઈ સ્વજન આડું ચાલે કે દુઃખ આપે ત્યારે બને એટલું વેઠી લીધા પછી અંદરથી અળગા થઈ જવું જ સારું છે. એવા અકોણા મનસ્વીઓના વર્તનથી આપણી લયબદ્ધતા ખોરવાતી જાય એટલે આપણી આંતરીક ખુશીઓ અને સર્જનાત્મકતા પણ ગુમાવવાનો વારો આવે છે.



Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

બાકી કર્મના સિક્કાંતોને કારણે મીરાંને રાણા જેવો વર મળી જાય પણ તેને લીધે તેઓ કૃષ્ણભક્તિ તો નથી છોડી દેતા ને!!!! બસ લય ન મળતો હોય તો અદૃશ્ય દિવાલ રચી દેવી. કર્કશા ભાભીથી વ્યગ્ર બનીને નરસિંહ મહેતા કાનુડાને થોડા ભૂલી ગયા હતા... આવા મહાન સંન્યાસીઓ પોતાનો લય જાળવીને જીવન જીવી ગયા.

શરીરની ભાષા સમજીને તેના લયને અનુસરવું એ જ રીતે મનની સાથે મિત્રતા કેળવીને માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટે મથીને લય પ્રાપ્ત કરવો. અને પછી આવે છે આપણો માહ્યલો - આત્માની માવજત કરવી. તન મન અને આત્માની તંદુરસ્તી અને તેમની સાથેના લયતાદાત્મ્યથી આપણે ચોક્કસ તરી જઈ શકીએ.

બાકી લય અને પ્રલય એ સિક્કાની બે બાજુ છે. સૃષ્ટિમાં પરિવર્તન એ નિશ્ચિત અને કાયમી બાબત છે. પરિવર્તન એ તો અપરિવર્તનીય છે. પરિવર્તન એટલે પ્રતિપળ ચાલતી લય અને પ્રલયની ઘટનાઓ. જન્મ અને મરણનું ચક્ર. પુષ્પ ખીલે અને ખરી પડે આ તો પરબ્રહ્મની લીલા છે. ઈશ્વરનું પણ પ્રકૃતિ સાથે લયસંધાન થયું છે અને આપણે તેની સાથે તાદાત્મ્ય કરે જ છૂટકો.

પ્રકૃતિ સાથે લય મેળવીશું તો ઠાલા સંબંધોથી આવતા પ્રલયને ખાળી શકીશું. અરે પ્રલય આવતા પહેલાં ક્કપટી અને ગરજાઉં સંબંધને પીછાણી શકીશું. પ્રકૃતિને જો આપણા સગા અને આપણા વહાલા બનાવી દઈશું તો આપણે અંદરથી જ પૂર્ણ થતા જઈશું. એટલે જ આપણી જડ અને ચેતન બંને નિદ્રાને ત્યાગીને જાગૃત થઈ જવું પડશે. સ્થૂળ અને સૂક્ષ્મ નેત્રોને ઉન્મીલિત કરવાં પડશે. કવિવર ઉમાશંકર જોશીની જાગૃત કરતી કવિતાથી લય પામવાનો આરંભ કરીએ.

